Motion

1981/82: 2312

Lars Werner m. fl.

Åtgärder för de små och medelstora företagen samt innovationspolitikens inriktning (prop. 1981/82: 118)

1.

Regeringens proposition rörande småföretagen förtjänar skarp kritik. Den intresserar sig inte för småföretagens verkliga roll, karaktär eller problem. Den döljer en komplicerad verklighets motsättningar bakom en falsk och idealiserande drömbild. Den förtiger vad som är småföretagens dilemma och vem som är deras fiender. Det politiska syftet bakom denna massiva verklighetsförfalskning är tvåfaldigt: man vill utåt manifestera ett intresse, som man inte själv tror på. Regeringen vill posera som småföretagsvänlig, allt medan den befrämjar en ekonomisk utveckling, vilken obarmhärtigt slår ut de små enheterna. Vpk har tidigare i motion till proposition 1977/78: 80 analyserat denna företeelse.

2.

"Småföretag" är ett ytterst sammansatt och motsägelsefullt begrepp. Det kan inte göras till föremål för enhetlig bedömning och behandling. Man måste först i grova drag klargöra vad som ingår i själva företeelsen småföretagsamhet.

Propositionen sammanför under samma begrepp alla företag med upp till 200 anställda. Någon närmare urskillning görs inte. En så summarisk klassificering kan inte utgöra grund för någon medveten politik eller värdering.

Antalet småföretagare utgör i dag inemot 300 000. Av dessa tillhör över 40% jord- och skogsbruket, ett näringsområde som faller utanför den här aktuella propositionen. Merparten av de övriga finns inom handels- och tjänstesektorn, en mindre del inom industrin.

Det råder en grundläggande skillnad mellan två huvudkategorier småföretagare. De arbetande egenföretagarna utan anställda har helt andra villkor än de övriga. Småföretagare utan anställda utgör en stor majoritet inom småföretagsamheten totalt. Nära två tredjedelar av antalet företagare över huvud saknar anställda.

Skilda delar av småföretagsamheten har helt olika ursprung och har uppstått i helt olika skeden av den ekonomiska utvecklingen. Å ena sidan finns en mer traditionell del av företag inom hantverk och detaljhandel med rötter i en tidigare struktur. Å andra sidan finns nyare typer – alltifrån bensinstationer till videobutiker – vilka sammanhänger med nyare drag i näringslivets struktur. Inom den industriella småföretagsamheten råder också stora skillnader, t. ex. mellan olika branscher eller mellan äldre typer av mer självstän-

diga företag och nyare typer av utpräglad supplementär karaktär (underleverantörer till storföretag). Det finns ett betydande inslag "småföretagare", som egentligen är blott formellt självständiga bihang till storföretagen (konsulter m. m.). Inom byggbranschen råder stora skillnader mellan mer klassiska byggnadshantverkare och nyare typer av – ofta spekulativt betonade – småbyggnadsfirmor. Alla dessa olika verksamheter kan inte placeras under en och samma bedömning och är heller inte värda att stödja i samma mån.

3.

Småföretagarna som grupp i stort är en kategori, som trängs tillbaka i samhällets ekonomiska utveckling. Det är därför illusion och romantik, när man från regeringshåll påstår att småföretagsamheten skulle genom nettotillväxt skapa ökat antal arbeten.

Lagbundenheterna i den kapitalistiska utvecklingen arbetar obönhörligt och tydligt – beklagligt nog kan man mena – till småkapitalets nackdel. Detta sammanhänger med den automatiska koncentrationen av kapitalet, den allt högre insats som fordras för att starta nya verksamheter, samt storföretagens medvetna strävan att expropriera eller slå ut småföretagen.

Sedan 1970 har antalet småföretagare med anställda reducerats med en tredjedel. Antalet företagare utan anställda har förblivit nästan oförändrat, men denna statistiska bild döljer en formell ökning av vissa nya verksamheter som gått parallellt med en våldsam utslagning av äldre typer småföretag: dagligvaruaffärer, hantverk m. m.

Den mindre företagsamheten inom industrin har under flera decennier starkt minskat i relativ betydelse. Andelen arbetande vid arbetsställen med upp till 50 anställda var år 1931 hela 42% inom detta näringsområde. Andelen hade 1951 sjunkit till 36, år 1972 till 25. Den torde i dag vara kring 20%. 1951 var en majoritet av de arbetande sysselsatta vid arbetsställen med under 200 anställda – hela 57%. Två årtionden senare var denna andel 47. Koncentrationen och utslagningen av småföretag har varit ännu starkare än som visas av denna statistik beträffande arbetsställena – en mängd arbetsställen har ju under tiden övergått från att vara självständiga småföretag till att vara filialer till de större företagen. Takten i koncentration och fusionering har varit extremt stark de senaste åren. Storföretagen svarar i dag för två tredjedelar av förädlingsvärdet inom industrin, en andel som stadigt ökar.

4.

Vari ligger då betydelsen av småföretagsamheten? Småföretagen är en del av det alltmer utträngda *nationella* kapitalet, vars intresse står i motsättning till det *multinationella*. Småföretagen har ofta en lokal anknytning med positivt värde för konsumenterna. Utglesning av butiks- och servicenätet är till nackdel för stora konsumentkategorier. De stora kapitalen angriper småföretagens självständighet. De strävar efter att köpa upp innovationer och att skapa ekonomiska beroenden. Det stora kapitalet är det lilla kapitalets fiende.

Detta lagbundna förhållande i ekonomins utveckling bildar ett dilemma för den sittande mittenregeringen. Politiskt söker den sätta en ära i att romantisera och låtsas stödja det lilla kapitalets ställning. Ekonomiskt för den en politik eller nödgas acceptera en utveckling, där det stora kapitalet krossar det lilla, och där det lilla lider svårt under många aktuella ekonomiska företeelser. Regeringens släpphänthet mot fastighetsspekulanter och hyreshajar drabbar svårt många seriösa småföretagare i form av orimliga lokalhyror. Finans- och rentierkapitalets makt, som i hög grad styr räntepolitiken, drabbar småföretagsamheten synnerligen hårt – något som regeringen varken kan eller vågar göra någonting åt. "Liberaliseringen" av affärstider och sämre kvalitetskrav på varor drabbar de seriösa småbutiksägarna och gynnar etableringar av pirattyp, där man är mindre nogräknad. Momsbeskattningen skapar både arbets- och likviditetsmässigt många problem för småföretagare, och givetvis mer för de seriösa och hederliga än för dem som ägnar sig åt delvis dolda eller spekulativa verksamheter.

Den seriösa småföretagsamheten har ett betydande värde för konsumenterna. Den utgör också en del av den lokala och nationellt förankrade företagsamheten, som i väsentlig mån är värd att slå vakt om.

Den seriösa och nyttiga småföretagsamheten bör emellertid också klart skiljas ut från icke-seriösa verksamheter och verksamheter av parasitisk och spekulativ natur. En dagligvarubutik eller en cykelverkstad har ett värde, som en porrbutik, en halvsvart krog eller ett lobbyföretag uppenbarligen saknar. Också själva produktionens karaktär kan växla: medan det är motiverat att stödja Norrkläder, är det föga meningsfyllt att uppmuntra tillverkning av plastcyklar.

5.

Slår man fast att staten bör stödja det lilla kapitalet i drivande och etablering av för konsumenterna nyttiga verksamheter, måste man också ta ställning till de företeelser som försvårar eller slår ut sådana verksamheter. Två grundläggande åtgärder är därvid, att garantera speciella, billigare krediter till småföretagen samt angripa hyreskostnaderna. Detta torde ha betydligt större effekt än hittills vanliga stödformer.

En speciell typ av småföretagsamhet, som på senare tid fått ökad aktualitet, är arbetarkooperativa företag. Dessa verksamheter bör få speciellt stöd genom upprättandet av ett särskilt kreditinstitut ägnat deras särskilda problem.

Särskild uppmärksamhet förtjänar också innovationsverksamheten. Visserligen romantiserar propositionen denna i hög grad – innovation är numera väsentligen en storskalig och institutionell företeelse. Det hindrar inte att individuella innovationer behöver skydd mot uppköp och manipulationer från storföretagen.

En viktig del av småföretagspolitiken är ett förstärkt skydd mot repressalier från storföretag. Stora företag kan genom hot, trakasserier, leveransvä-

gran, processer m. m. befästa sin övermakt gentemot småföretag, vilka de på ett eller annat sätt upplever som irriterande. Gällande kartellagstiftning bör utvidgas så, att dylika stridsåtgärder kan kontrolleras och beivras.

Slutligen bör man uppmärksamma etableringsproblemet i de större tätortsområdena, som uppträder i form av överetablering, kvartersbutikers utträngning till följd av oproportionerliga centrumetableringar av storföretag m. m. Ett kommunalt etableringssamråd kan förhindra många för såväl småföretagare som konsumenter negativa effekter av överetablering eller skev butiksstruktur.

6.

Mot bakgrund av det här anförda föreslås

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att regionala utvecklingsfonder skall tillämpa 1 % lägre ränta jämfört med den nu aktuella vid lån till småföretag,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om skärpt kontroll av lokalhyror med syfte att förhindra chockhöjning och försök att höja den allmänna lokalhyresnivån i områden och stadsdelar,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till inrättande av ett särskilt kreditinstitut för arbetarkooperativa företag,
4. att riksdagen hos regeringen begär utredning om förändringar i patentlagstiftningen med syfte att hindra uppköp av innovationer för att stoppa dessa,
5. att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag till förändringar i kartellagstiftningen med syfte att vid bojkotter och repressalier ålägga dem som tillämpar sådana åtgärder den huvudsakliga bevisbördan,
6. att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag till riktlinjer för kommunalt etableringssamråd för detaljhandeln i större tätortsområden,
7. att riksdagen i övrigt uttalar att politiken gentemot småföretagen bör utformas i enlighet med vad som anförs i motionen.

Stockholm den 24 mars 1982

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

BERTIL MÅRBRINK (vpk)

EVA HJELMSTRÖM (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)